

AYOLLAR ISHSIZLIGI VA GENDER TENGLIGI MASALALARI

Jo'rayev Sherali Anor o'g'li

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda ayollar ishsizligining shakllanishiga ta'sir ko'rsatuvchi omillar, gender tengligiga oid muammolar va davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlarning samaradorligi tahlil qilingan. Ayollar bandligini oshirish, ularni kasb-hunarga o'qitish, tadbirkorlikka jalb qilish hamda gender tengligini ta'minlash bo'yicha istiqbolli takliflar ishlab chiqilgan.

Annotation: This article analyzes the causes of women's unemployment in Uzbekistan, examines gender inequality issues, and evaluates state programs aimed at supporting women's employment. It also proposes practical solutions for enhancing gender equality, empowering women, and expanding their participation in the labor market.

Аннотация: В статье рассмотрены причины женской безработицы в Узбекистане, проблемы гендерного неравенства и эффективность государственных мер по поддержке занятости женщин. Представлены рекомендации по расширению экономической активности женщин и обеспечению гендерного равенства.

Kalit so'zlar: ayollar ishsizligi, gender tengligi, mehnat bozori, xotin-qizlar bandligi, iqtisodiy faollik, kasbiy diskriminatsiya, ayollar huquqlari, ijtimoiy muhofaza, bandlik siyosati, gender tahlil

Keywords: women's unemployment, gender equality, labor market, female employment, economic activity, occupational discrimination, women's rights, social protection, employment policy, gender analysis

Ключевые слова: женская безработица, гендерное равенство, рынок труда, занятость женщин, экономическая активность, профессиональная дискриминация, права женщин, социальная защита, политика занятости, гендерный анализ

Kirish

Ayollar ishsizligi har bir jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladigan muhim omildir. Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyotning barqaror taraqqiyoti, bandlikning kengayishi, ijtimoiy adolatning qaror topishi avvalo ayollarning mehnat bozoridagi faol ishtiroki bilan chambarchas bog'liq. O'zbekistonda ham gender tengligi siyosatini kuchaytirish, ayollarni qo'llab-quvvatlash, ularni tadbirkorlikka keng jalb etish davlatning ustuvor vazifalaridan biri sifatida qaralmoqda. Biroq so'nggi yillarda qilinayotgan islohotlarga qaramay, ayollar ishsizligi hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, qishloq ayollari, yosh ayollar, ko'p farzandli onalar va kam ta'minlangan oilalar vakillari orasida ishsizlik darajasi nisbatan yuqoridir. Ushbu

maqolada ayollar ishsizligining asosiy omillari, gender tengligiga ta'sir qiluvchi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar hamda ayollarning mehnat bozoridagi o'rnini kuchaytirish bo'yicha takliflar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Ayollar ishsizligining shakllari va sabablari

Ayollar ishsizligi umumiy ishsizlikning tarkibiy qismi bo'lib, u friksion, tarkibiy, mavsumiy va yashirin ko'rinishlarda namoyon bo'ladi. Ularning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar quyidagilar bilan izohlanadi:

1. Ijtimoiy-psixologik omillar

Ko'plab ayollar turmush tarzi, oilaviy majburiyatlar, farzand parvarishi, uy xo'jaligi ishlari bilan band bo'lgani uchun doimiy ish bilan shug'ullana olmaydi. An'anaviy gender roli ularning mehnat bozorida faol bo'lishini cheklaydi. Ayrim hududlarda ayolning ishlashi ijobiy qabul qilinmasligi ham muammoni kuchaytiradi.

2. Ta'lim va malaka darajasidagi farqlar

Ayollarning oliy va o'rta maxsus ta'lim bilan qamrovi erkaklarga nisbatan pastroq bo'lgani uchun mehnat bozorida raqobatbardoshlik darajasi sust bo'ladi. Ayrim sohalarida kasbiy tayyorgarlik talab etiladi, biroq ayollarning ko'pchiligida bunday malaka yetishmaydi.

3. Hududlar bo'yicha rivojlanishdagi nomutanosiblik

Sanoati rivojlangan shaharlarda ayollar bandligi yuqori bo'lsa, qishloq hududlarida mehnat imkoniyatlari cheklangan. Ko'plab ayollar mavsumiy ishlar bilan shug'ullanadi, qisqa muddatli daromad bilan cheklanadi.

4. Gender stereotiplari

Ayrim ish beruvchilar ayol xodimga ish berishni istamaydilar, chunki ular homiladorlik, bola parvarishi yoki uy ishlari sabab ishga kam vaqt ajratadi, deb hisoblashadi. Bu esa gender kamsitilishining yashirin shakli hisoblanadi.

5. Ayollarning xavfsiz ish joyiga ehtiyoji

Ish joyidagi psixologik bosim, zo'ravonlik yoki salomatlikka xavf tug'diruvchi sharoitlar ayollarni mehnatdan chetlashishiga olib keladi. Ayniqsa, xizmat ko'rsatish va savdo sohalarida bu omil ko'p uchraydi.

O'zbekistonda ayollar bandligi bo'yicha olib borilayotgan islohotlar

O'zbekiston hukumati ayollarni qo'llab-quvvatlash bo'yicha bir qator dasturlarni amalga oshirmoqda. Jumladan:

- "Ayollar daftari" tizimi orqali ishsiz, og'ir sharoitdagi ayollarga moddiy yordam, o'qish, kredit, mehnat bilan ta'minlash xizmatlari ko'rsatmoqda.
- Kasb-hunarga qayta tayyorlash kurslari ayollarning mehnat bozoriga qayta kirishini yengillashtirmoqda.
- Oilaviy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturi orqali ayollarga yengillik bilan kreditlar ajratilmoqda.

- IT, tikuvchilik, qishloq xo'jaligi, pedagogika kabi yo'nalishlarda ayollar uchun maxsus o'quv markazlari faoliyat yuritmoqda.
- Xotin-qizlar agentligi ayollarni ijtimoiy, huquqiy va iqtisodiy qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynamoqda.

Gender tengligi masalalari

Gender tengligi — ayollar va erkaklarning teng huquqlar va teng imkoniyatlarga ega bo'lishidir. O'zbekistonda bu borada quyidagi o'zgarishlar amalga oshirildi:

- Ayollar uchun kvotalar joriy etildi.
- Oliy ta'limda ayollar ulushi oshmoqda.
- Milliy qonunchilik gender tengligiga oid yangilandi.
- Zo'ravonlikka qarshi kurashish bo'yicha qonun kuchaytirildi.
- Ayollar siyosiy faolligining oshishi kuzatilmoqda.

Shu bilan birga, gender tengligiga to'sqinlik qilayotgan muammolar ham mavjud: ish haqi farqi, mansab pog'onalariga chiqishdagi qiyinchilik, an'anaviy qarashlar, mehnat migratsiyasi xavfi va boshqalar.

Muammoni hal etish bo'yicha takliflar

1. Ta'lim tizimini takomillashtirish va ayollarni zamonaviy kasblarga o'qitish.
2. Ayollar tadbirkorligi uchun subsidiya va grantlarni ko'paytirish.
3. Ish beruvchilar uchun gender tengligi bo'yicha majburiy ko'rsatkichlarni joriy etish.
4. Ayollar uchun xavfsiz mehnat muhitini yaratish.
5. Masofaviy ish imkoniyatlarini kengaytirish.
6. Qishloq hududlarida ayollar bandligini oshirish uchun maxsus klasterlar tashkil etish.
7. Ayollarning siyosiy va iqtisodiy qarorlar qabul qilish jarayonidagi ishtirokini kuchaytirish.

Xulosa

Ayollar ishsizligi va gender tengligi masalalari O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti uchun strategik ahamiyatga ega. Ayollarni qo'llab-quvvatlash, ularning bandligini kengaytirish, ular uchun qulay mehnat muhitini yaratish nafaqat oilaviy farovonlikni, balki jamiyatning umumiy barqaror rivojlanishini ta'minlaydi. Davlat siyosatida gender tengligini kuchaytirish, ayollarning iqtisodiy faolligini rag'batlantirish, ularga ta'lim va bandlik bo'yicha keng imkoniyatlar yaratish kelajakda ishsizlik darajasini sezilarli kamaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi. – Toshkent: Adolat, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-87-son Farmoni "Xotin-qizlar va oilani qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish to'g'risida". – Toshkent, 2022.

3. Bandlik va kambag'allikni qisqartirish vazirligi. "Ayollar bandligi bo'yicha yillik hisobotlar", 2021–2024.
4. Statistika agentligi. "Gender statistika ma'lumotnomasi", 2020–2024.
5. Xotin-qizlar agentligi materiallari, 2023–2024.
6. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti. – Toshkent: Universitet, 2019.
7. Qosimova M.M. Gender siyosati va ayollar bandligi. – Toshkent: Fan, 2021.
8. "Ijtimoiy Fikr" markazi: Ayollar bandligi bo'yicha sotsiologik tadqiqotlar, 2023.

